

MANİSA DAVASI

Pelin Erda*

Bu davaya yol açan süreç, Manisa Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesi'nin 26.12.1995 günü başlattığı bir operasyon ile 16 kişiyi gözaltına almasıyla başlamıştır. Operasyonun başlatılması için herhangi bir ihbar, suç üstü veya benzeri bir durum olmamıştır. Polislerin kimi, neye göre gözaltına aldığı belli değildir. 11 günlük gözaltı süresinin sonunda 05.01.1996 tarihinde 12 kişi tutuklanmış, 4 kişi tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmıştır.

Gözaltına alınanlar arasında 7 kişi 18 yaşın altındadır. Bu 7 kişinin bir tanesi de 15 yaşın altındadır (14 yaşında). Yine 16 kişinin 8'i lise öğrencisi, 3'ü üniversite öğrencisi, 3'ü lise mezunu, 1 kişi öğretmen ve 1 kişi de garsondur.

Gözaltı sürecinde 48 saatte bir yaptırılması gereken doktor kontrolleri, düzenli yaptırılmamıştır. 27 Aralık ve 29 Aralık tarihlerinde yapılan doktor kontrolleri Emniyet Müdürlüğü binasında, doktorun çağırılması suretiyle yaptırılmış ancak nöbetçi olmayan sağlık ocağında görev yapan bir doktor tercih edilmiştir. 31 Aralık ve 2 Ocak tarihlerinde bir kısım sanık yakınlarının işkence konusunda yaptıkları başvuru sonucunda Savcılık, sanıkların muayenesi için 31 Aralık ve 2 Ocak 1996 tarihlerinde muayene istemiş, Emniyet de sanıkları Manisa Devlet Hastanesi'ne muayeneye götürmüştür. Daha sonra rutin uygulama olan, sanıkların mahkemeye sevki esnasında rapor alınması kuralına uyularak son muayeneler yaptırılmıştır. Görüldüğü gibi bu muayenelerin hiçbiri 48 saatlik muayene zorunluluğu kuralına uyularak yapılmamıştır.

Yine gözaltı sürecinde sanıklara çeşitli işkenceler yapılmış olup, sanık yakınları gözaltında, iki kez, çocukları ile görüşme yaptıkları sırada bu durumu farketmişlerdir. Görüşlerin biri 31 Aralık 1995 günü, diğeri 2 Ocak 1996 günü

* Avukat, TIHV İzmir

yapılmış bu görüşlerde yanlarında sürekli 5-6 polis bulunmuş ve görüşler 1-2 dakika kadar sürmüştür. 31 Aralık 1995 tarihli görüşmede milletvekili olan Sabri Ergül sanıklardan E.S.E.'nin avukatı olması nedeniyle görüşe girmiş ve bir çok şeye tanık olmuştur. Bunun üzerine son görüş günü olan 2 Ocak 1996 tarihinde bir basın toplantısı düzenlenmiş ve Emniyet'te işkence yapıldığı açıklanmıştır.

4 Ocak 1996 günü Emniyet Müdürlüğü basını çağırarak 16 kişiyi kamuoyuna "terörist" olarak teşhir etmiştir. Yargılanmadan sanık olarak teşhir edilmeleri konusunda ayrıca şikayet yapılmış, ancak Bakanlık bu şikayeti reddetmiştir.

Çocuk Mahkemeleri Kanunu 6. maddeye göre 15 yaşını bitirmeyen herkes **çocuk** sayılmaktadır. Yine madde 19'da çocukların işledikleri suçlarda hazırlık soruşturmasının C. Savcısı veya görevlendireceği yardımcıları tarafından bizzat yapılacağı belirtilmektedir. Oysa bu olayda 15 yaşından küçük olan M.G., 8 gün gözaltında kalmış ve 29 Aralık 1995 tarihinde gözaltına alınmasına rağmen 3 Ocak 1996 günü yani gözaltına alındıktan 6 gün sonra "farik ve mümeyyiz olup olmadığına dair" rapor alınmıştır. Hazırlık soruşturmasında, M.G.'nin ifadesi polis tarafından alınmış Çocuk Mahkemeleri Kanunu 19. maddesi ihlal edilmiştir. Bu konuda soruşturma izni veren savcı hakkında şikayette bulunulmuştur.

Anayasa'nın 90. maddesi; "usulüne uygun olarak onaylanan uluslararası sözleşmelerin kanun hükmünde" olacağını belirtir. Buna göre Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 27 Ocak 1995 tarihi itibarı ile iç hukukumuzda yasa olarak yerini almıştır. Sözleşmenin 1. maddesi "18 yaşına kadar herkes çocuk sayılır" demektir. Kanun hükmünde olan sözleşmenin bu maddesi ihlal edilmiştir. Gözaltında bulunan ve 18 yaşından küçük olanların sorgulamalarının farklı olması gerekirken buna uyulmamıştır. Ayrıca 3842 sayılı yasa ile yapılan CMUK değişikliği de 18 yaşından küçüklerin avukat olmaksızın ifadelerinin alınamayacağını hükme bağlanmıştır. Bu "zorunlu müdafilik" kuralına hiçbir aşamada uyulmamıştır.

Bunun yanısıra hukukta "ilk soruşturma" adı verilen Savcılık ve Sorgu Hakimliği'ndeki ilk ifadeler esnasında bir takım ihlaller yaşanmıştır. 5 Ocak 1996 sabahı 16 kişi İzmir DGM'ye getirilmiş ve ilk soruşturma tamamlanana kadar başlarında kendilerini gözaltına alan polisler beklemiş ve tutuklananları cezaevine götürmüşlerdir. Bu sırada dahi polislerin tehdidine maruz kalarak emniyet ifadelerinin bir kısmını doğrulamak zorunda kalmışlardır. Sonuç olarak da 12 kişi tutuklanmıştır. Yine bu ifadeler esnasında 3 kişi açıkça işkence gördüklerini savcı ve hakime bildirmiş olmalarına rağmen DGM Savcılığı bu konuda bir girişimde bulunmamıştır. CMUK'un 153. maddesi "Cumhuriyet Savcısı yalnız sanığın aleyhine olan hususları değil, lehine olan hususları da arar ve kaybolmasından korkulan delillerin toplanmasına ve zabtına çalışır." demektir. Buna göre DGM Savcısı'nın kendisine işkence yapıldığını söyleyen kişilerin bu söylemini esas kabul edip araştırma yapması ve gerekirse sanıkları yeniden muayeneye göndermesi gerekirken, tam tersine davranması bir başka hak ihlalidir.

Sonuç olarak, 16 kişinin hazırlık soruşturması usulüne uygun olarak yapılmamıştır.

Avukatlar ilk kez çocukları 11 Ocak 1996 tarihinde görmüşler, TİHV ile ilişki kurup 12 Ocak 1996 tarihinde İnsan Haklarından Sorumlu Devlet Bakanlığı'na konuya ilişkin dilekçe vermişlerdir. 15 Ocak 1996 tarihli görüşmede çocuklardan işkenceye ilişkin yazılı beyan almışlar ve 16 Ocak 1996 tarihinde İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na işkenceye ilişkin suç duyurusunda bulunmuşlardır. 17 Ocak 1996 tarihinde İzmir Adli Tabibi Buca Cezaevi'ne çocukları muayene için gitmiş fakat çocuklar "üzerimizde iz kalmadı biz hastanede muayene edilmek istiyoruz" diyerek hastaneye sevk istemişlerdir. Adli tabip hastaneye sevk yapmamıştır. 23 Ocak 1996 tarihinde avukatlar İzmir Cumhuriyet Savcılığı'na yeniden dilekçe vererek hastanede muayene istemişler, bunun üzerine savcılık 24 Ocak 1996 tarihinde cezaevine adli tabip göndermiş, adli tabiplik bu kez çocukları hastaneye sevk etmiştir. Ancak çeşitli bahaneler ile sevk işlemi gerçekleştirilmemiştir. Bunun üzerine çocukların aileleri, avukatları ve milletvekili Sabri Ergül 12 Şubat 1996 tarihinde bir basın toplantısı düzenleyerek olayı kamuoyuna duyurmuşlar, ayrıca Milletvekili Sabri Ergül Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne konuya ilişkin bir araştırma önergesi vererek gündeme aldırılmıştır. Konunun mecliste görüşüldüğü tarihte çocuklar kamuoyu baskısı nedeniyle 19 Şubat 1996 tarihinde hastaneye sevk edilmişler ancak olayın üzerinden iki ay geçtiği için görünen izlerin tamamı yok olmuş, yalnızca işkence sonrasında meydana gelen rahatsızlıklar ortaya çıkmıştır.

Bu arada 23 Ocak 1996 tarihinde İzmir DGM Savcılığı çocuklar aleyhine dava açmış ve iddianemesinde: 1 kişinin örgüt yöneticiliği (TCK 168/1), 8 kişinin örgüt üyeliği (TCK 168/2), 7 kişinin örgüte yardım ve yataklık (TCK 169/1) suçlarından ceza almasını talep etmiştir.

Esasen Çocuk Mahkemeleri Kanunu'na göre DGM Savcılığı'nın 14 yaşındaki M.G.'nin hazırlık evrakını tefrik ederek Çocuk Mahkemesi'ne göndermesi ve oradan diğerleri ile birlikte yargılanıp yargılanmayacağı konusunda onay alması gerekirken (Ço. Mah. Kan. mad.9) bu usule uyulmamış M.G. hakkında direkt dava açılmıştır. Bunun yanısıra Çocuk Haklarına Dair Sözleşme 27 Ocak 1995 tarihi itibarı ile kanun hükmünde olup 1. maddesine göre 18 yaşın altındaki herkes çocuk sayılmaktadır. Bu durumda 18 yaşın altında olan diğer sanıkların da aynı şekilde evraklarının tefrik edilerek Çocuk Mahkemelerinden onay alınmak suretiyle yargılanmaları gerekirken buna uygun davranılmaması da hak ihlalidir.

12 Mart 1996 tarihli ilk duruşması M.G.'nin yaşının küçük olması nedeniyle CMUK 375. madde ve Çocuk Mahkemeleri Kanunu 25. maddesi uyarınca duruşmaların gizli yapılmasına karar verilmiştir. Yaklaşık 7 saat süren duruşmaların sonucunda H.K. ile J.K.'nin tahliyesine karar verilmiş, duruşma 16.04.1996 tarihine ertelenmiştir.

14 Şubat 1996 tarihinde hastane kayıtları incelendiğinde 16 yaşındaki M.A.'nın tüberküloz olduğu anlaşılmış ve İzmir Tabip Odası, raporu bir basın toplantısı ile kamuoyuna duyurmuştur. M.A. öncelikle İzmir Göğüs Hastalıkları Hastanesi'ne kaldırılmış, fakat burada ayağına zincir bağlanması nedeniyle, avukatının başvurusu sonucunda İzmir Devlet Hastanesi mahkum koğuşuna gönderilmiştir.

22 Mart 1996 günü Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na gözaltı süresi açısından başvuru yapılmıştır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5/3. maddesinde belirtilen 4 günlük gözaltı süresinin aşılmış olması, 6. maddesinde belirtilen soruşturmada avukat bulundurma zorunluluğu ve 14. maddesinde belirtilen ayrımcılık yapılmaması (ki olayımızda CMUK hükümleri bunu amir hüküm kılarken Terörle Mücadele Yasası'na dayanılarak ayrımcılık yapılmıştır) ilkelerine aykırı muamelede bulunulması sebebiyle Avrupa İnsan Hakları Komisyonuna başvurulmuştur. Bu konuda tüketilecek bir iç hukuk hükmü bulunmadığından doğrudan başvuru yapılmıştır.

26 Nisan 1996 günü İzmir DGM'de yapılan ikinci duruşmada kamu tanıkları dinlenmiştir. Buna göre lise müdürü okulunda bir triklemenin olduğunu ancak bu çocukların yapıp yapmadığını bilmediğini, tren garı nöbetçi müdürünün eylem olduğu iddia edilen tarihte vagonlarda hiçbir yazı görmediğini, olsaydı mutlaka göreceğini, itfaiye çavuş ve erleri ise berber salonunda çıkan yangının tüpten olduğunu, içeriye girdiklerinde tüp kokusu duyduklarını, kırık camın da yangına müdahale etmek isteyen komşular tarafından gerçekleştirildiğini, berber salonu sahibi ise hiçbir siyasi görüşünün olmadığını, dükkanı süpürürken şişe parçasına rastlamadığını söylemek suretiyle aleyhe kullanılacak hiçbir ifadeleri olmamıştır. Bunun yanısıra dinlenen 3 polisi duruşmada gören çocuklar, bunların kendilerine işkence yapan polisler olduğunu söyleyerek duruşmada teşhis etmişlerdir. Bu duruşmada M.A., S.T., ve Ö.Z. tahliye edilmişler ve duruşma 30 Mayıs 1996 tarihine ertelenmiştir.

30.05.1996 tarihli duruşmada avukatlar bir kısım konularda savunma delilleri ileri sürerek bunların araştırılmasını istemişler, bu taleplerin incelenmesi ve doktor raporlarının beklenilmesi için duruşma 4 Temmuz 1996 tarihine ertelenmiş, hiçbir tahliye olmamıştır.

04 Haziran 1996 günü Manisa Cumhuriyet Savcılığı, Manisa Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şubesinde görevli 10 polis memuru aleyhine TCK'nın 243. ve 245. maddelerine muhalefetten (sanıklara cürmünü söyletmek için işkence yapma suçu) 1 yıl ile 7 yıl arasında değişen cezalardan 14 kez cezalandırılmalarını istemiştir.

4 Temmuz 1996 tarihli duruşmada avukatlar Manisa Ağır Ceza Mahkemesinin 1996/128 esas sayılı dosyasından açılan bu davanın delil olarak kabulü ile bu dosyanın bekletici mesele yapılmasını talep etmişlerdir. Mahkeme

dosyayı Manisa'dan isteme kararı almış ve duruşmayı 8 Ağustos 1996 gününe bırakmıştır. Bu duruşmada da hiçbir tahliye olmamıştır.

24 Temmuz 1996 günü Manisa Ağır Ceza Mahkemesinde 10 polis aleyhine açılan davanın ilk duruşmasında mahkeme bu davanın Manisa'da görülmesinin uygun olup olmadığını Adalet Bakanlığı'na sormaya karar vermiş ve duruşmayı 21 Ağustos 1996 tarihine bırakmıştır.

8 Ağustos 1996 günü İzmir DGM'de yapılan duruşmada Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nin dosyası bakanlıkta olduğu için ayrıca doktor raporları bu dosyada olduğu için beklenmesine karar verilmiş, ancak sanık A.M.B.'nin üç kez intihar girişiminde bulunduğu ve kendisine "Major Depresyon" tanısı konulduğu doktor raporu ile bildirilmiş ve tahliye istenmişse de ne bu sanık ne de diğerleri tahliye edilmemişlerdir. Aksine bu sanık aynı gün Muğla Cezaevi'ne gönderilmiş, ruhsal durumu gözetilmeden ailesinden uzaklaştırılmıştır.

21 Ağustos 1996 günü Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nde 10 polis memuru aleyhine açılan davanın duruşmasında Adalet Bakanlığı'ndan duruşmanın Manisa'da yapılmasına karar verildiğine dair yazı gelmiş ve duruşmaya Manisa'da başlanmıştır.

10 Eylül 1996 günü M.G. 15 yaşını doldurmuş olması sonucu, İzmir DGM'de yapılan duruşmada gizlilik kararı kalkmıştır. Basın ve aileler ilk kez duruşmaya katılmışlardır. Bu duruşmada avukatların savunma için sundukları delillerin toplanması hususu reddedilmiştir. Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın dosyasının incelenmesi sonucunda bekletici mesele yapılmasına gerek olmadığına ve M.G.'in bir başka dosyadan ifadesi alınmadan açılan davasının getirtilip incelenmesine karar verilmiştir. Yine hiçbir tahliye olmamıştır.

15 Ekim 1996 günü İzmir DGM'de yapılan duruşmada mahkeme heyeti değişmiş olup dosyayı incelemiştir. M.G.'nin davasını bu dosyadan ayırmış ve esas hakkında mütalaa vermesi için dosyayı savcıya vermiş, duruşmayı 27 Kasım 1996 tarihine ertelemiştir. Ayrıca 15 yaşındaki M.G. ile 16 yaşındaki A.M.B. tahliye edilmiş, tutuklu olarak 18 yaşın altında kimse kalmamıştır.

6 Ocak 1996 günü polislerin Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmasına devam edilmiştir. Bu duruşmada gözaltı sürecinde çocukları muayene eden doktor ve hemşireler de tanık olarak dinlenmişlerdir. Duruşma eksik belgelerin tamamlanması için 25 Aralık 1996 tarihine ertelenmiştir.

27 Kasım 1996 günü çocukların İzmir DGM'deki duruşmasında savcı esas hakkındaki mütalaasını vermiş, duruşma karar verilmek üzere 16 Ocak 1997 tarihine ertelenmiştir.

25 Aralık 1996 tarihinde polislerin Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'ndeki duruşmasında müdahil ve sanık avukatları delillerini bildirmişlerdir. Bunların bir kısmının toplanmasına karar verilerek, duruşma 3 Şubat 1997'ye ertelenmiştir.

16 Ocak 1997 tarihinde İzmir DGM'de karar duruşması yapılmıştır. Savunma avukatları önce TCK 168. maddesinin Anayasa'ya aykırılığını ileri sürmüşlerdir. Bu talep reddedilmiştir. Daha sonra DGM'nin "doğal hakimlik" ilkesine aykırı olması nedeniyle yargılama yetkisini tanımadıklarını, bu dava ile CMUK'un bir çok maddesi ile uluslararası sözleşmelerin çoğunun ihlal edildiğini, sanıklar aleyhine hiçbir delilin bulunmadığını var olan delillerin tam tersi sanıklar lehine olduğunu açıklayan ve gerek iddianamede gerekse mütalaada var olan değerlendirmelerin hukuki açıdan yanlışlığını ortaya koyan savunmalar yapmışlardır. Sanık çocuklar suçsuz olduklarını belirtmelerinden sonra açıklanan karara göre; hakkında örgüt yöneticiliği suçundan ceza istenen A.G.'nin cezası, örgüt üyeliğinden, haklarında örgüt üyeliğinden ceza istenen F.D., A.Y., L.K. ve E.S.E. yine örgüt üyeliğinden, haklarında örgüte yardım ve yataklık suçundan ceza istenen M.A., S.T., A.M.B., Ö.Z. ve J.K. ise bu suçtan ceza almışlardır. Haklarında örgüte yardım ve yataklıktan ceza istenen H.K., F.A., E.K. beraat etmiş, haklarında beraat istenen A.Y.K. ile B.Ş. de beraat etmişlerdir. Sonuç olarak 5 kişi 12 yıl 6 ay hapis cezası, 1 kişi 3 yıl 6 ay hapis cezası, 4 kişi de yaş küçüklüğü indirimi ile 2 yıl 6 ay hapis cezası alırken, 5 kişi beraat etmiştir.

3 Şubat 1997 tarihinde polisler karşı açılan davanın duruşmasında savunma avukatları ile müdahil avukatların gösterdikleri tanıklar dinlenmiş ve duruşma diğer tanıkların dinlenmesi için 30 Nisan 1997 tarihine ertelenmiştir.

7 Mart 1997 tarihinde İzmir DGM'nin kararı hem sanık vekilleri hem de DGM Savcısı tarafından temyiz edildiği için Yargıtay'a gönderilmiştir.

14 Mart 1997'de Manisa Sulh Ceza Mahkemesi'nde A.G., M.G., F.D., A.Y., L.K., E.S.E., M.A., F.A., S.T., A.M.B., J.K., E.K. ve Ö.Z. için TCK 536 ve 537. maddelere muhalefet suçundan açılan davanın karar duruşması yapılmıştır (Bu maddeler izinsiz duvarlara yazı yazmak, izinsiz pankart asmak ve izinsiz bildiri dağıtmak suçlarını içerir). Mahkeme "sanıkların emniyet ifadeleri dışında bu suçları işlediklerine dair kesin kanaat verici bir delil bulunmadığından" hepsinin beraatlerine karar vermiştir.

14 Mayıs 1997 günü M.G.'nin ifadesi bile alınmadan açılan davanın karar duruşması yapılmış ve M.G. için 2253 S.Y. 12. madde gereği ceza tayinine yer olmadığına karar verilmiştir.

21 Mayıs 1997 günü ise molotof kokteyli atmak suçundan TCK 369 ve 411. maddelerine göre (kasten bina yakmak) haklarında dava açılan M.G., A.G., F.D.'nin Manisa Ağır Ceza Mahkemesi'nce beraatlerine karar verilmiştir.

Bu gençler açısından hukuk mücadelesi halen devam etmektedir.